

Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.

ISSN 2002-1054, Artikelnummer 2022-xx-xx
Utgivare: Chefsjurist Pär Ödman, Socialstyrelsen

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer;

**HSLF-FS
2022:xx**

beslutade den xx xx 2022.

Utkom från trycket
den xx xx 2022

Socialstyrelsen föreskriver följande med stöd av 8 kap. 1 § 5 och 5 § socialtjänstförordningen (2001:937), 8 kap. 1 och 2 §§ hälso- och sjukvårdsförordningen (2017:80), 8 kap. 5 § andra stycket patientsäkerhetsförordningen (2010:1369), 2 § 3 förordningen (1985:796) med vissa bemyndiganden för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter m.m. samt 13 § andra stycket tandvårdsförordningen (1998:1338) och beslutar följande allmänna råd.

1 kap. Inledande bestämmelser

Författningens innehåll

1 § Denna författning innehåller bestämmelser om

- socialnämndens ansvar för planering och styrning (2 kap.),
- kompetens för uppgifter inom socialtjänsten (3 kap.),
- socialnämndens utredning av våldsutsatta vuxna (4 kap.),
- socialnämndens utredning av våldsutsatta barn och barn som bevitnat våld (5 kap.),
- socialnämndens insatser (6 kap.),
- hälso- och sjukvårdens ansvar (7 kap.),
- tandvårdens ansvar (8 kap.), och
- undantagsbestämmelse (9 kap.).

Tillämpningsområde

2 § Dessa föreskrifter ska tillämpas av socialnämnder och vårdgivare i deras arbete med våld i nära relationer.

3 § Föreskrifterna i 1–6 och 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av socialtjänstlagen (2001:453).

4 § Föreskrifterna i 1, 7 och 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

5 § Föreskrifterna i 1, 8 och 9 kap. ska gälla för verksamhet som omfattas av tandvårdslagen (1985:125).

Begreppsförklaringar

6 § I dessa föreskrifter och allmänna råd avses med

våldsutsatta	personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående
barn som bevittnat våld	barn som har bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående
våldsutövare	personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp

Ledningssystem

7 § Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete framgår det att vårdgivaren och den som bedriver socialtjänst ansvarar för att det finns de processer och rutiner som behövs för att säkerställa att verksamheten uppfyller kraven som ställs i det följande.

Ytterligare bestämmelser om rutiner finns i 2 kap. för socialtjänsten, i 7 kap. för hälso- och sjukvården och i 8 kap. för tandvården.

SOCIALTJÄNST

2 kap. Socialnämndens ansvar för planering och styrning

Mål och ansvarsfördelning

1 § Socialnämnden ska fastställa mål för arbetet med våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare samt beskriva när och hur målen ska uppnås.

2 § Socialnämnden ska fastställa var i verksamheten ansvaret ska ligga för att utreda, fatta beslut i och följa upp ärenden som gäller våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

**HSLF-FS
2022:xx**

Kontroll och uppföljning av annan verksamhet

3 § Om socialnämnden har lämnat över genomförandet av insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) till någon annan verksamhet, ska nämnden fastställa hur den ska kontrolleras och följas upp.

Rutiner

4 § Socialnämnden ska fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka

1. våldsutsatta som behöver stöd och hjälp,
2. barn som bevittnat våld som behöver stöd och hjälp, och
3. våldsutövare som behöver insatser för att ändra sitt beteende.

5 § Socialnämnden ska fastställa rutiner för hur information om att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld ska föras vidare till den del av verksamheten som har ansvaret för att utreda barnets behov.

6 § Socialnämnden ska fastställa rutiner för hur barn ska tas om hand och stödjas av personal med adekvat kompetens om en förälder har avlidit till följd av våld.

7 § Socialnämnden ska fastställa rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras.

Kartläggning och analys

8 § Socialnämnden ska analysera om utbudet av insatser och andra sociala tjänster som erbjuds våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare svarar mot behoven i kommunen.

Allmänna råd

För att kunna göra denna analys bör socialnämnden fortlöpande kartlägga förekomsten av våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare i kommunen genom att bl.a.

- gå igenom dokumentationen i pågående ärenden,
- hämta in uppgifter från lokal eller officiell statistik, och

- hämta in uppgifter om förekomsten av våldsutsatta och barn som bevittnat våld från hälso- och sjukvården, myndigheter och organisationer.

Information om socialtjänsten enligt 3 kap. 4 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör planera för hur grupper och enskilda, såväl vuxna som barn, ska nås med information om nämndens verksamhet för våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare.

Stöd och hjälp enligt 5 kap. 11 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör se till att de metoder som används för att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och barn som bevittnat våld är utformade med utgångspunkt i bästa tillgängliga kunskap.

Socialnämnden bör såväl vid planering av verksamheten som i enskilda ärenden beakta den särskilda utsatthet eller sårbarhet som en våldsutsatt kan ha på grund av bl.a.

- ålder,
- funktionsnedsättning,
- könsöverskridande identitet eller uttryck,
- sexuell läggning,
- tillhörighet till en nationell minoritet,
- utländsk bakgrund,
- missbruk och beroende,
- hedersrelaterad kontext,
- ekonomisk situation, eller
- kön.

Samverkan

9 § Socialnämnden ska samverka internt för att samordna sina insatser till våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare så att de inte motverkar varandra.

Om insatser ges till flera personer i en familj, ska samtliga insatser samordnas. Vid samordningen ska behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta och de barn som bevittnat våld beaktas.

Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen (2001:453).

10 § Socialnämnden ska samverka externt med berörda verksamheter, myndigheter och organisationer för att skapa förutsättningar för att samordna de olika aktörernas insatser och åtgärder till våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare så att de inte motverkar varandra.

Om insatser och åtgärder ges till flera personer i en familj, ska nämnden även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser och åtgärder. Vid samordningen ska behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta och de barn som bevittnat våld beaktas.

Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i socialtjänstlagen (2001:453).

11 § Socialnämnden ska fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.

12 § När en person har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården finns det bestämmelser i 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453) om att kommunen tillsammans med regionen ska upprätta en individuell plan.

3 kap. Kompetens för uppgifter inom socialtjänsten

Kompetens hos personalen enligt 3 kap. 3 § andra stycket SoL

Handläggning och uppföljning

Allmänna råd

Den personal som arbetar med handläggning och uppföljning av alla slags ärenden som gäller enskilda enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående samt ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Om ärendena gäller våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld, bör personalen dessutom ha kunskap om

- hur man för samtal med ett barn om våld och andra övergrepp, och
- vilka konsekvenser det kan få för ett barn att utsättas för eller bevittna våld eller andra övergrepp av eller mot närstående.

Om ärendena gäller våldsutsatta vuxna, bör personalen ha socio-nomexamen.

Genomförande av insatser

Allmänna råd

Den personal som genomför insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) bör ha kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna uppmärksamma om en person är våldsutsatt och se till att denne får stöd och hjälp för sin våldsutsatthet.

I verksamheter som är särskilt inriktade på att ge stöd och hjälp till våldsutsatta och våldsutövare bör personalen även ha förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Utbildning för att utföra uppgifter som gäller barn och unga

1 § Bestämmelser om att socialnämnden ska använda handläggare som har avlagt svensk socionomexamen eller annan motsvarande utbildning för att utföra vissa uppgifter i socialtjänsten som gäller barn och unga finns i 3 kap. 3 a–c §§ socialtjänstlagen (2001:453).

4 kap. Socialnämndens utredning av våldsutsatta vuxna

Utredning enligt 11 kap. 1 § SoL

Allmänna råd

I ett ärende som gäller en våldsutsatt vuxen bör socialnämnden, med anledning av våldet, bl.a. utreda

- den vuxnas behov av stöd och hjälp akut,
- våldets karaktär och omfattning,
- våldets konsekvenser för den vuxna,
- hur den vuxna hanterar sin situation,
- hur den vuxnas nätverk ser ut,
- om den vuxna som är förälder behöver stöd i sitt föräldraskap, och
- den vuxnas behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Riskbedömning

1 § I en utredning som gäller en våldsutsatt vuxen ska socialnämnden göra en bedömning av risken för att den vuxna kommer att utsättas för ytterligare våld. Vid behov ska en ny bedömning göras.

Socialnämnden bör som en del av riskbedömningen använda en standardiserad bedömningsmetod.

Socialnämnden bör med samtycke från den våldsutsatta ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld. Nämnden bör även delge polisen sin riskbedömning, om det inte finns hinder enligt bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

5 kap. Socialnämndens utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

Inleda utredning

1 § Enligt 11 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen (2001:453) ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Utredning enligt 11 kap. 1 § första stycket SoL

Allmänna råd

I ett ärende som gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld bör socialnämnden, med anledning av våldet, bl.a. utreda

- barnets behov av stöd och hjälp akut, inklusive vård eller boende i ett annat hem än det egna,
- våldets karaktär och omfattning,
- våldets påverkan på barnet och dess relation till föräldrarna,
- barnets egen uppfattning om våldet,
- vardera föräldrarnas uppfattning om våldets konsekvenser för barnet, och
- barnets behov av stöd och hjälp på både kort och lång sikt.

Socialnämnden bör även utreda om någon åtgärd behöver vidtas enligt 5 kap. 2 § första stycket socialtjänstförordningen (2001:937) i fråga om vårdnad, umgänge, förmynderskap eller målsägandebiträde.

Riskbedömning

2 § I en utredning som gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld ska socialnämnden göra en bedömning av risken för att

barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. Vid behov ska en ny bedömning göras.

Allmänna råd

När det gäller ett barn som har utsatts för våld eller andra övergrepp av sin partner eller hedersrelaterat våld och förtryck bör socialnämnden som en del av riskbedömningen använda en standardiserad bedömningsmetod.

Socialnämnden bör ta del av polisens bedömning av risken för fortsatt våld. Nämnden bör även delge polisen sin riskbedömning, om det inte finns hinder enligt bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

6 kap. Socialnämndens insatser

Insatser till våldsutsatta vuxna

Stöd och hjälp

1 § Socialnämnden ska erbjuda en våldsutsatt vuxen insatser, akut och på kort och lång sikt, med utgångspunkt i den vuxnas behov av skydd, stöd och hjälp. Nämndens utredning, inklusive den aktuella riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Allmänna råd

Socialnämnden bör bl.a. kunna erbjuda den våldsutsatta vuxna

- information och råd,
- stödsamtal,
- hjälp att ordna stadigvarande boende,
- stöd i föräldraskap,
- förmedling av kontakt med frivilligorganisationer och andra aktörer,
- hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården, och
- hjälp vid kontakt med andra myndigheter, som t.ex. Polismyndigheten och Skatteverket.

Ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL

Allmänna råd

Socialnämnden bör ha beredskap att kunna handlägga ett ärende som gäller en våldsutsatt vuxen i akut behov av ekonomiskt bistånd.

Av Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 2013:1) om ekonomiskt bistånd framgår det när våld eller andra övergrepp av eller mot närstående särskilt bör beaktas i bedömningen av en enskilds rätt till ekonomiskt bistånd.

Tillfälligt boende

2 § Socialnämnden ska vid behov erbjuda en våldsutsatt vuxen stöd och hjälp i form av ett lämpligt, tillfälligt boende som motsvarar den vuxnas behov av skydd med utgångspunkt i nämndens utredning, inklusive den aktuella riskbedömningen.

Allmänna råd

Om den våldsutsatta behöver stöd och hjälp i ett skyddat boende, bör boendet ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld och andra övergrepp.

Boendet som erbjuds den våldsutsatta bör vara lämpligt för eventuellt medföljande barn, oavsett ålder och kön. I boendet bör det finnas personal med kunskap om barns behov.

Insatser till våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

3 § Socialnämnden ska erbjuda ett våldsutsatt barn och ett barn som bevittnat våld insatser, akut och på kort och lång sikt, med utgångspunkt i barnets behov av

1. skydd,
2. råd och stöd, och
3. vård och behandling.

Nämndens utredning, inklusive den aktuella riskbedömningen, ska ligga till grund för bedömningen av vilka insatser som ska erbjudas.

Allmänna råd

Socialnämnden bör kunna erbjuda barnets föräldrar och andra till barnet närstående råd och stöd med utgångspunkt i barnets behov.

Insatser till våldsutövare

4 § Enligt 5 kap. 11 a § socialtjänstlagen (2001:453) hör till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säker-

heten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

5 § Socialnämnden ska erbjuda en våldsutövare insatser med utgångspunkt i dennes förutsättningar och behov.

Allmänna råd

Vid bedömningen av vilken insats som är lämplig bör nämnden ta hänsyn till våldsutövarens individuella mottaglighet för insatsen och risken för återfall.

Socialnämnden bör bl.a. kunna erbjuda våldsutövare

- stödsamtal,
- information om våld och andra övergrepp,
- påverkans- och behandlingsinsatser,
- stöd i föräldraskap,
- stöd vid sociala problem med bl.a. missbruk, ekonomi, bostad och arbete, och
- hjälp vid kontakt med hälso- och sjukvården.

HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

7 kap. Hälso- och sjukvårdens ansvar

Rutiner

1 § Vårdgivaren ska fastställa de rutiner som behövs för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

2 § Vårdgivaren ska fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver vård.

3 § Vårdgivaren ska fastställa rutiner för hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska fullgöras vad gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld.

4 § Vårdgivaren ska fastställa rutiner för hur barns behov av information, råd och stöd enligt 5 kap. 7 § första stycket 4 hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 6 kap. 5 § andra stycket 4 patientsäkerhetslagen (2010:659) ska beaktas.

5 § Bestämmelser om att vårdgivaren ska säkerställa att det är möjligt att föra patientjournal om en patient har skyddade personuppgifter finns i 5 kap. 4 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården.

Samverkan

6 § Vårdgivaren ska samverka internt för att samordna sina åtgärder till våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare så att de inte motverkar varandra.

Om åtgärder ges till flera personer i en familj, ska samtliga åtgärder samordnas. Vid samordningen ska behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta och de barn som bevittnat våld beaktas.

Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i patientsäkerhetslagen (2010:659).

7 § Vårdgivaren ska samverka externt med berörda verksamheter, myndigheter och organisationer för att skapa förutsättningar för att samordna de olika aktörernas åtgärder och insatser till våldsutsatta, barn som bevittnat våld och våldsutövare så att de inte motverkar varandra.

Om åtgärder och insatser ges till flera personer i en familj, ska vårdgivaren även samverka för att skapa förutsättningar för att samordna samtliga insatser. Vid samordningen ska behovet av trygghet och säkerhet hos de våldsutsatta och de barn som bevittnat våld beaktas.

Skyldigheten att samverka gäller med beaktande av bestämmelserna om sekretess i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och tystnadsplikt i patientsäkerhetslagen (2010:659).

8 § Vårdgivaren ska fastställa var i verksamheten ansvaret för den interna och externa samverkan ska ligga.

9 § När en person har behov av insatser både från hälso- och sjukvården och från socialtjänsten finns det bestämmelser i 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) om att regionen tillsammans med kommunen ska upprätta en individuell plan.

Kunskap hos personalen enligt 5 kap. 2 § HSL

Allmänna råd

Vårdgivaren bör se till att personalen i verksamheten har kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna ge god vård samt har förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

Åtgärder för våldsutsatta vuxna

10 § Om en vuxen visar symtom eller tecken som väcker misstanke om att personen är våldsutsatt, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen frågar den vuxna i enrum om orsaken till symtomen eller tecknen.

Om misstanken om våld eller andra övergrepp kvarstår, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen

1. beaktar vilka behov den vuxna kan ha av vård såväl fysiskt som psykiskt med anledning av våldet,
2. informerar om möjligheten till vård från hälso- och sjukvården, stöd och hjälp från socialtjänsten samt kontakt med frivilligorganisationer,
3. hjälper den vuxna att få kontakt med socialtjänsten om denne samtycker till det, och
4. tar reda på om det finns barn i den vuxnas familj och gör anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) vid misstanke om att barnet eller barnen far illa.

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i patientjournalen dokumentera vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av första stycket och andra stycket 1–3 samt vilka symtom eller tecken som har observerats och som väckt misstanke om att den vuxna är våldsutsatt.

Åtgärder för våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld

11 § Av 5 kap. 7 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och 6 kap. 5 patientsäkerhetslagen (2010:659) framgår det att ett barns behov av information, råd och stöd särskilt ska beaktas om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp.

12 § Om ett barn visar symtom eller tecken som väcker misstanke om att barnet är våldsutsatt eller bevittnat våld, ska vårdgivaren se till att hälso- och sjukvårdspersonalen

1. beaktar vilka behov barnet kan ha av vård såväl fysiskt som psykiskt med anledning av våldet,
2. gör en anmälan till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453),
3. ställer frågor till medföljande vuxen om orsaken till symtomen eller tecknen, om det är möjligt utan att det innebär risk för barnet, och

4. frågar barnet i enrum om orsaken till symtomen eller tecknen när så är möjligt och med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad. **HSLF-FS 2022:xx**

Hälso- och sjukvårdspersonalen ska i patientjournalen dokumentera vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av första stycket 1–4 samt vilka symptom eller tecken som har observerats och som väckt misstanke om att barnet är våldsutsatt eller bevittnat våld.

TANDVÅRD

8 kap. Tandvårdens ansvar

Rutiner

1 § Vårdgivaren ska fastställa de rutiner som behövs för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld.

2 § Vårdgivaren ska fastställa rutiner för hur anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska fullgöras vad gäller ett våldsutsatt barn eller ett barn som bevittnat våld.

3 § Bestämmelser om att vårdgivaren ska säkerställa att det är möjligt att föra patientjournal om en patient har skyddade personuppgifter finns i 5 kap. 4 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2016:40) om journalföring och behandling av personuppgifter i hälso- och sjukvården.

Planering och ledning av verksamheten enligt 3 kap. 1 § PSL

Allmänna råd

Vårdgivaren bör fastställa rutiner för när och hur personalen i dess verksamheter ska ställa frågor om våld för att kunna upptäcka våldsutsatta och barn som bevittnat våld som behöver tandvård.

Kunskap hos personalen enligt 4 a § tandvårdslagen

Allmänna råd

Vårdgivaren bör se till att personalen i verksamheten har kunskap om våld och andra övergrepp av eller mot närstående för att kunna ge god tandvård samt har förmåga att omsätta kunskapen i det praktiska arbetet.

ÖVRIGT

9 kap. Undantagsbestämmelse

1 § Socialstyrelsen kan medge undantag från bestämmelserna i dessa föreskrifter, om det finns särskilda skäl.

1. Denna författning träder i kraft den xx xx 2022.
2. Genom författningen upphävs Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer.

Socialstyrelsen

OLIVA WIGZELL

Shriti Radia